

Az ürességet ki kell tölteni! Ez egy egyetemes, emberi gondolati-cselekvési törekvés megfogalmazása, amit néhány példával megvilágítanék. Üres papírlap látni készített értelek írni, rajzolni, de legalább firkaolni rá valamit. Az üres falfelettre kinálja magát Fessél ráni, de legalább valamit rá kell akasztani. Az emberi tudás hiányainak megszüntetése is folyamatos tevékenység, valami újat kell találni a körülöttünk lévő világ eseményeire.

Génius, múzsa, félisten és Liszt Ferenc az éremművészetben

Soltész Ferenc Gábor

Az éremművészet és művészi alkotás nem maradhat, jelentős hatással gyakorolva a közönségre. A művészi alkotás egy világ, amely egy filozófusok, írók és költők működése nyomán évszázadok alatt kialakult és alaposan dokumentált rendszer volt, amelyet görög mitológiai hatása máig érvényesül, főleg az európai kultúrkörhöz tartozó területeken. A benne szereplő események, személyek sokszor és sokféle kapcsolatban jelentek / jelennek meg képzőművészeti és irodalmi munkákban.

A Liszt-éremek mintájára is használt volt a görög-római szellemiség, átvették belőle, amit mondanivalójuk kifejezéséhez szükségesnek tartottak. Jelen esetben két szellemcsoport (géniusok és múzsák) és egy kultuszteremtő félisten Orfeusz tartozik a körbe.

Génius

Szótárakat, lexikonokat találtam, mely szerint: "Az isteni népek feladati lény természetéből származó birtoklása, ereje."

A védőszellemek is földrajzi egységekhez

Az előkép a görögök akik az isteni hatalom embereket. Később közvetítőkké váltak közöttük, az isteni és emberi természetben osztozva. Oltárokat emeltek számukra, áldoztak nekik. Kialakult annak a képzelete is, hogy ugyanaz a szellem adott körülmények hatására jóból gonosszá is válhat. E közteslétségek kultusza viszik tovább a rómaiak. Számos géniuszt voltak az asszíroknak is, ábrázolásuk fennmaradtak paloták falain. A kabbala 72 nevesített géniuszt tud, az iszlamban az önként ismerik, míg a keresztényeknél órágyul néven látni a földet.

ródi éreimreket me. Közik tovább, az élet, minden get, s igyekszik neki a hűz Larokban él kisebb-nagyobb

tenek kísértől voltak, ásával segítettek az között lett a helyük, közvetítőkké váltak közöttük, az isteni és emberi természetben osztozva. Oltárokat emeltek számukra, áldoztak nekik. Kialakult annak a képzelete is, hogy ugyanaz a szellem adott körülmények hatására jóból gonosszá is válhat. E közteslétségek kultusza viszik tovább a rómaiak. Számos géniuszt voltak az asszíroknak is, ábrázolásuk fennmaradtak paloták falain. A kabbala 72 nevesített géniuszt tud, az iszlamban az önként ismerik, míg a keresztényeknél órágyul néven látni a földet.

A Numizmatikai Társulatban 2007 november 15-én elhangzott előadás írott változata

Soltész Ferenc Gábor: Génius, múzsa, félisten és Liszt Ferenc az éremművészetben
A Numizmatikai Társulatban 2007 november 15-én elhangzott előadás írott változata

Az ürességet ki kell tölteni! Ez egy egyetemes, emberi gondolati-cselekvési törekvés megfogalmazása, amit néhány példával megvilágítanék. Üres papírlap láttán késztetést érzünk írni, rajzolni, de legalább firkálni rá valamit. Az üres falfelületre kínálja magát Fessél rám!, de legalább valamit rá kell akasztani. Az emberi tudás hiányainak megszüntetése is folyamatos tevékenység, valami magyarázatot kell találni a körülöttünk lévő világ eseményeire, dolgaira.

A mitológiák létrejötte is egy válasz volt ismerethiányok megszüntetésére, ami a világ keletkezésére és működése kapcsán a gondolkodó emberekben összegződött. Számos hitvilág keletkezett és tűnt el megteremtőivel együtt. Néhány azonban hosszan fennmaradt, jelentős hatást gyakorolva a későbbi civilizációkra. Ezek közé tartozott az ókori görög hitvilág, amely egy filozófusok, írók és költők működése nyomán évszázadok alatt kialakult és alaposan dokumentált rendszer volt, amelyet görög mitológia néven ismer a világ. Hatása máig érvényesül, főleg az európai kultúrkörhöz tartozó területeken. A benne szereplő események, személyek sokszor és sokféle kapcsolatban jelentek / jelennek meg képzőművészeti és irodalmi munkákban.

A Liszt érmek mintázóira is hatással volt a görög-római szellemiség, átvették belőle, amit mondanivalójuk kifejezéshez szükségesnek tartottak. Jelen esetben két szellemcsoport (génuszok és múzsák) és egy kultuszteremtő félisten Orfeusz tartozik a körbe.

Génusz

Szótárakat, lexikonokat böngészve mindig a római mitológiához kapcsolódó értelmezéseket találtam, mely szerint a génusz védőszellem, nemtő illetve valaminek a szelleme. Közlik továbbá, *„Az itáliai népek felfogása szerint felsőbb hatalom, mely teremti és fenntartja az életet; minden emberi lény nemzésénél és születésénél jelen van; megállapítja jellemét, tehetségeit, s igyekszik neki jó sorsot biztosítani; védő szelleme gyanánt kíséri egész életén át s halála után a házi Larokban él tovább.”*

A védőszellemek is „szakosodtak”: egyesek az emberek (népek) társai lettek, mások kisebb-nagyobb földrajzi egységekhez kapcsolt szellemekké váltak.

A római nép génusza
Maximianus Pius - follis rv.

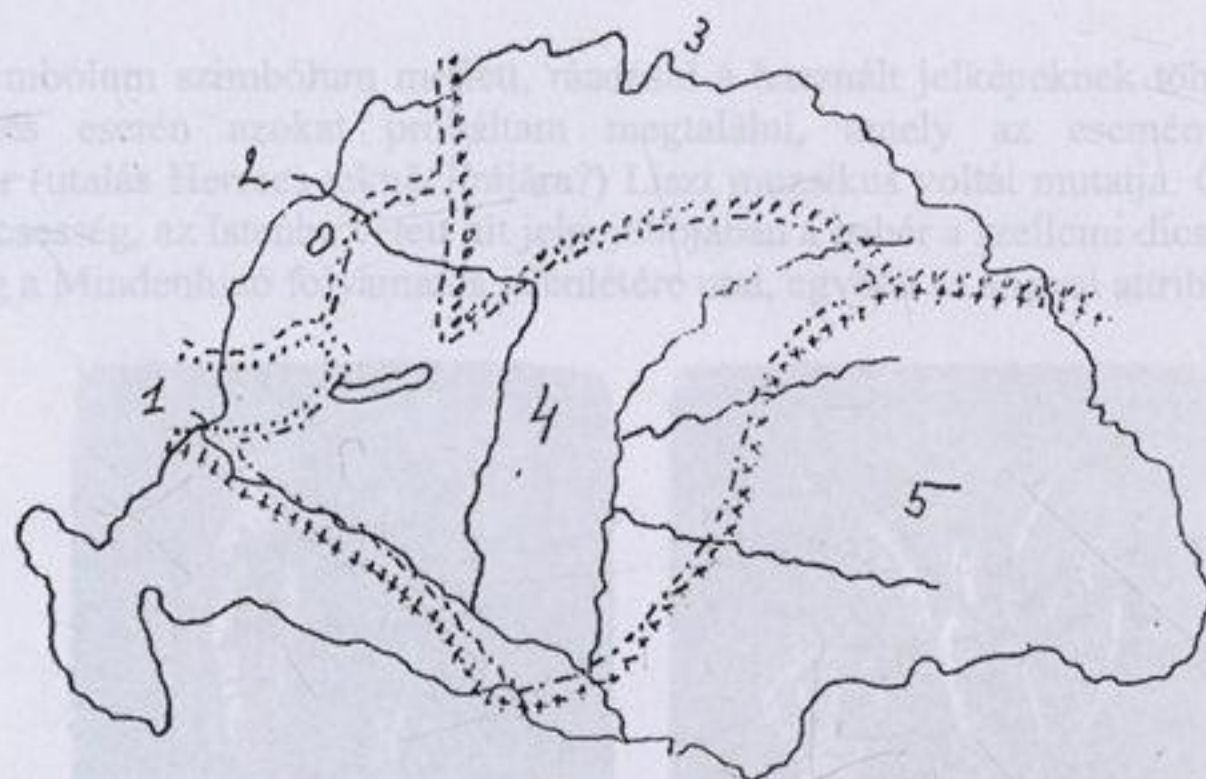

A cirkusz génusza
Hadrianus - aureus rv.

Az előkép a görögök daimon (démon) névet viselő szellemei. Kezdetben az istenek kísérői voltak, akik az isteni hatalom rájuk ruházásával sújtották vagy emberfeletti erő adásával segítették az embereket. Később alsó istenségek lettek, az istenek és az emberek között lett a helyük, közvetítőkké váltak közöttük, az isteni és emberi természetben osztozva. Oltárokat emeltek számukra, áldoztak nekik. Kialakult annak a képzelete is, hogy ugyanaz a szellem adott körülmények hatására jóból gonosszá is válhat. E köztesistenség kultuszt viszik tovább a rómaik.

Szárnyas génuszai voltak az assziroknak is, ábrázolásaik fennmaradtak palotáik falain. A kabbala 72 nevesített génuszról tud, az iszlámban dzsinként ismerik, míg a keresztényeknél őrangyal néven látja el feladatait.

(Bár nem tartozik szorosan a numizmatikához, de meg kell emlékezni a géniusokkal foglalkozó irodalom egyik érdekes eleméről, Hamvas Béla Az öt génius című munkájáról. Hamvas öt magyarországi, területi géniust sorol fel, amelyek meghatározzák az ott születettek karakterét.

1. Délnyugat, 2. Nyugat, 3. Észak, 4. Alföld, 5. Erdély

Liszt a nyugati génius hatókörében született, az itt születettekre Hamvas szerint jellemző: civilizáltság, fejlődéseszmé, hétköznapi munkaétosz, szociális tagozottság, intenzív művelés, ráció, állandó tanulás, tevékenység, praktikum, lojalitás. Liszt élete ismeretében meg lehet találni az azonosságokat.)

Az emberi lélek irracionális mûsa okán e szellemek ma is életünk részei, bízunk segítségükben, számítunk rájuk, kérjük közbenjárásukat.

Géniusok az érmeken

Wittig, Hermann (1845-1882), 1880; D21mm, kétoldalas, vert ezüstérem

Av.: idős Liszt jobbra néző portréja (reverenda), balra ívesen AD VIV. HW(!) 1880 F. jelzet
felirat jobbra ívesen: FRANZ V. LISZT

Rv.: kilenhúros kagylóhangszeren ülő szárnyas génius(örangyal), jobb kezében szalaggal diszített babér-, balkezeiben olajágot tart, feje felett csillag. Lent ívesen H. WITTIG - ROMA F.

Pályafutása során Liszt számos ajándékémet kapott tisztelőitől, most viszont ő volt az adományozó. 1865-ben Rómában letett fogadalmával a kisebb papi rendek jogosultja lett. Évekkel később, barátja Hohenlohe herceg, albanoi püspök javaslatára az albanoi káptalan 1879 október 12-én megtörtént szertartás keretében beiktatta tagjai közé, mint tiszteletbeli kanonokot. A káptalan minden egyes tagja kapott egy-egy érmet (kanonok ezüstöt, a beneficiáriusok bronzot) beiktatása emlékeztetőül.

A hátlapon szimbólum szimbólum mellett, ráadásul a használt jelképeknek több jelentése is van. Többes jelentés esetén azokat próbáltam megtalálni, amely az eseményhez köthető. A kagylóhangszer (utalás Hermes teknőclírájára?) Liszt muzsikus voltát mutatja. Órangyala baljában az olajág a bölcsesség, az Istenbe vetett hit jele, jobbában a babér a szellemi dicsőséget jelzi. A fent ragyogó csillag a Mindenható folyamatos jelenlétére utal, egyben az angyal attribútuma is.

Jauner, Heinrich (1833-1912), 1901, 66x49 mm, kétoldalas, veret ömlesztett

- Av.:** fiatal Liszt balra néző mellképe 3/4 profilban (magasnyakú ing, nyakkendő, kabát)
 Felirat portré két oldalán AETAT - XXX ; a portré alatti mezőn - FRANC • LISZT /
 NATUS • XXII • OCT • MDCCCXI / OBIT • XXI • JUL • MDCCCLXXXVI
- Rv.:** hárfázó, szárnyas génusz ül egy fekvő oroszlánon. Felirat lent 3 sorban: PRINCIPI / INTER •
 EJUSDEM • MUSAE / HEROES.

A hátlapi latin mondat fordítása: *Ugyanazon múzsa hősei közt az elsőnek*

Az előlap egy fiatal Lisztet ábrázol, a felirat szerint 30 éveset, a hátlapon a zene génusza muzsikájától megszédülten heverő oroszlán talán a „félisten” Orfeusz egyik mondájából érkezett.

Mayer, Rudolf (1846-1916), 1903, D60mm, kétoldalas vert bronzérem

Av.: idős Liszt jobbra néző mellképe (reverenda, kabát), 4 óránál Rm(!) mesterjegy felirat ívesen (9-10 óra): • LISZT •

Rv.: sziklán háttal ülő, jobb kezét kinyújtó női génusz, mellette a sziklán lant.

Mögötte háborgó, viharos tenger, amin egy vitorlás hajó hanykolódik a sziklán Rm(!) mesterjegy

Üzleti vállalkozásban készült hírvivőérem, amit a sokféleség jellemez. Fentín túli ismert változatok: egyéb átmérők D40, D34, D28,5; léteznek füles kivitelek is; mindezek: ezüstből vagy bronzból.

A hátlapi szárnyas (női)génusz kezét óvóan terjeszti egy a viharos tengeren hanykolódó vitorlás hajó fölé. A hajó Liszt személyét is szimbolizálhatja, míg a viharos tenger ténylegesen is viharos életújára utalhat, e kettő együttese valóban igényli a személyes védőszellem pártfogását. A művészi szabadság eredményeként a génusz alakjának megfogalmazásában keverednek a génusz és a múzsa jellemzői. A szárnyas meztelen emberi (női)alak - génusz. A kithara és a fején lévő diadém a múzsák kellékei, míg a vizeknek való parancsolás képessége a múzsák vízínimfa eredetéből fakad.

Reményi József (1887-1997), 1933; D70 mm, kétoldalas, öntött bronzérem

Av.: idős Liszt jobbra néző profilja, nyakánál REMÉNYI mesterjegy

körirat: * ZONGORAMŰVÉSZEK • NEMZETKÖZI • LISZT • FERENC • VERSENYE

Rv.: tépdeplő, szárnyas, női génusz, arcát ég felé fordítja, kinyújtott jobb kezében stilizált líra, behajlított balkeze feléje hajlik. Alatta felirat 2 sorban: BUDAPEST / 1933

Az 1932-ben alapított Országos Liszt Ferenc Társaság, Dohnányi Ernő ötlete és áldozatos munkája nyomán, 1933 májusában rendezte meg a Nemzetközi Liszt Zongoraversenyt. Nyertese a Dohnányi növendék 19 éves Fischer Annie lett, akit ez a győzelem indított el a nemzetközi karrier útján. A verseny kapcsán hosszú sajtópolémia zajlott, amely megkérdőjelezte a zsűri döntését. A kiváltó ok egy félreértés lehetett, az újságírók sportversenynek gondolták a művészek megmérettetését, e szellemben nyilvánítottak véleményt.

A *zene közbenjáró* génusza az ég felé fordulva a kinyújtott kezében tartott szimbólikus zeneszerszámmal, lírával, áttételesen az azt megszólaltató művészt Isten kegyelmébe ajánlja.

Múzsák

A régi görögök mitológiájában a költészet, zene és tánc ihlető szellemei. Kezdetben csak az ének védő istenasszonyai, akik a költőt dalra fakasztják és a hősi ének magvát a dalnok lelkének talajába elhintik. Az Olympuson laknak és felderítik az isteneiket is, akik énekükben kedvüket lelik. Később a tánccal is kapcsolatba kerültek. Vezetőjük Apollon volt. A fejlődés az *ősmúzsától* indult, innen jutottunk el a ma ismert múzsákig.

Apollon, a Musagétész, és a múzsák
(freskó; Firenze, Pitti palota; Giulio Romano, 1534 után)

Ősmúza A hellén nép legrégebbi mondáiban és költeményeiben a múza (mousa) szónak többféle jelentése, értelmezése fedezhető fel:

- jelent dalt és zenét, tudományt és művészetet általában; továbbá az ezekre való képességet,
- belső tudományos hajlamot és költői ihletet,
- végül pedig egy mindezek felett örökös istenasszonyt, mondhatni «ősmúzsát», ki maga is fejlődik (sokasodik), ahogy a művészet és tudomány ágai kialakulnak.

Eleinte csak ködös határozatlanságban jelenik meg a múza eszménye, egyetlen múza, aki lassankint határozott alakká lesz és mint ilyen védőn lebeg a költő felett. Az egységes ősmúza, mint tiszteletreméltó hagyomány sokáig tartja magát, különösen a vallásos költőknél. Az ókori írók később három (Pausanias), négy (Cicero), hét (Tzetzes), nyolc (Platon) kilenc (Hesiodos) múzsáról írtak. A köztudatban a három és a kilenc maradt meg.

A három titánmúza Pausanias (Periégésztész Helladosz - Görög útikalauz) szerint Uranos (Ég isten) és Gaia (Föld istennő) nászából a titánok, küklopszok mellett született: Aoidé (Dal, Éneklés), Meleté (Gyakorlás) és Mnémé (Emlékezés), neveik a költői gyakorlat három alapfeltételére utalnak. A titánmúzsákat általában zeneszerszámokkal (aulosz, kithara, barbiton) ábrázolták.

A kilenc ifjabb múza Ők Zeus és Mnemosyne, az emlékezés istennője, gyermekei. Hesiodos (Theogonia - Istenek eredete, származása) visszatérően kilenc múzsáról beszélt, és egyes

alakoknak beszélő neveket is ad. A múzsák, akiket csak a hellenisztikus irodalom kapcsolt egy-egy külön műfajhoz, a következők:

Név	Jelentés	“Szakterület”	Jelzés
<i>Clio</i>	a dicsőség hirdetője	történetírás	kezében papírtekercs
<i>Euterpe</i>	az örömet adó	lírai verselés, zene	fuvola
<i>Thalia</i>	a viruló	komédia, színház	komikus álarc
<i>Melpomene</i>	a dalos	tragédia, dráma, gyászének	tragikus álarc
<i>Terpsichore</i>	aki táncban leli kedvét	a tánc	táncoló póz, kithara
<i>Erato</i>	a bájos	szerelmi költészet és a dalok	kithara, rózsakoszorú
<i>Polyhymnia</i>	dalban dús	himnikus költészet	elgondolkodó alak
<i>Urania</i>	az égi	csillagászat, asztrológia	földgömb
<i>Kalliope</i>	a szépszavú	epikus költészet, tudományok	írótábla - íróvessző

Figyelmet érdemel a múzsák ruházat is. Ez kezdetben a chiton nevű felsőruha, később chiton és himation (köpenyszerűség). Változást okozott a szinpadai ruházat megjelenése a múzsa ábrázolásban - hosszú ujjas redős chiton, melyet a mell alatt öv fog össze, sőt a tragédia jelvényeinek (oroszlánbőr és cothurnus) kölcsönzése.

Múzsza chitonban, kitharával
(vörösalakos görög vázafestmény-részlet, kb. K.e. 350; Párizs, Louvre)

Néhány szó a khitaráról, ami a lírafélék családjába tartozó, antik hangszer. Líraféle hangszereken elsősorban a hangtestből, két karból és egy keresztrúdból álló keretes-húros hangszereket értjük, amelyeknek húrjai a hangtest és a keresztrúd között feszülnek olymódon, hogy a hangtest rezgőlapja közel párhuzamos a húrozat síkjával. Görög típusai: kithara, chelys (teknőclíra), barbiton, keret-hárfa. A görög lírák többnyire héthúrúak voltak, a hét az égi harmóniát jelképezi, a hét bolygónak felel meg. A görög hangrendszer is hétfokú v. diatónikus volt. Olvastam 3, 4, 8, 10, 11 húros kitharokról is. Megszólaltatásuk pengetéssel vagy ütögetéssel (plektrum), hangolásuk hangológyűrűvel vagy hangolókulccsal történt.

Apollon és kitharája
Syracusa, 12½ Litrae, arany, K.e. 310-305

Az utókor világnézetében és művészetében a múzsák akkora nyomot hagytak, amihez más mitológiai alak alig van fogható. Az ókortól évszázadokon át az alkotóművészek tisztelték és ápolták a múzsák hagyományát, vetélkedtek kegyeik elnyerésért. Az alexandriai korszak hozta létre a Ptolemaoszok szemefényét a múzeumokat, mely név az egész világon a művészi és tudós gyűjtemények elnevezése lett.

Múzsák az érmeken

Reményi József (1887-1977); 1956; D90mm; kétoldalas, öntött bronzérem

Av.: az idős Liszt balra néző profilja, a nyakánál (5 óra) beütött REMÉNYI jelzet.

körirat: NEMZETKÖZI LISZT FERENC ZONGORÁVERSENY 1956

Rv.: balra néző, féltérden levő nőalak, lepelszerű, melleit szabadon hagyó ruhában, kontyba font hajú fejét felfelé fordítja, jobb combjára támasztott kezében koszorút, lenyúló balkezeiben lantot tart.

felirat: lent - BUDAPEST / 1956

Zenei díjérem. A hátlapi múzsa arcát ég felé emelő, félig térdeplő nőalak. Lepelszerű ruházata melleit szabadon hagyja, támaszkodó jobbjaiban babérkoszorú, lenyúló balkezeiben kitharát tart. A zene múzsája ő, ki a verseny győztesét ajánlja az égiek jóindulatába, a neki szánt babérkoszorút bemutatva. Akár egy korabeli vázafestmény ...

Deutsche Numismatik HGmbH., Frakfurt am Main; 1963; D30mm; kétoldalas, vert ezüst érem

A darab egy éremsorozat része, melynek mottója: GREAT MUSICIANS. Alapvetően aranyérmekből áll a sorozat (D30, D21, D14), ezüstből csak a D30 változat létezik.

Av.: Liszt jobbra néző mellképe látható, a szegély mellett gyöngykör.

Felirat: fent ívesen: NAGY ZENESZEMÉLYEK / GREAT MUSICIANS

a portré két oldalán: MAGYARORSZÁG - HUNGARY

lent LISZT

Rv.: álló hellenisztikus múzsa hosszú chitonban, himationnal, bal kezében jelképe, az aulosz, felirat: EΥΤΕΡΠΗ (Euterpe)

A múzsa nevétől balra SILVER 1000, jobbra fein ca.19g.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MŰZEUM

Csontos László (1925-); 1986; D107mm; kétoldalas, öntött bronzérem

Av.: középkorú Liszt szembenéző mellképe, jobb kezében lévő lúdtollal ír

körirat: LISZT FERENC 1886

Rv.: hárfát tartó női figura görögös ruhában

körirat: A ZENEKÖLTŐ SZÜLETÉSÉNEK 175. HALÁLÁNAK 100. ÉVFORDULÓJÁN

Az érem gipsztervét a művész az 1986-os Liszt-jubileum kapcsán kiírt érem pályázatra adta be, amelyet később egy példányban kiöntetett. A hátlapon egy kitharát tartó, ülő múzsa szembenéző alakja került megmintázásra, chitonja testére rásimulva kirajzolja dús bájait. Haja a megszokott

konyty helyett szabadon hull vállaira. Alakjából árad a környezetéből kiszakadt, muzsikálásban elmerültek koncentrált nyugalma.

Orpheus

Orpheus és a hallgatóság (athéni vázafestmény K.e.450, Staatliche Museen zu Berlin)

A thrákok törzséből származott, akik Thrácia déli partvidékein tanyáztak, és rajongva tisztelték Dionüszoszt és a Múzsákat. A legenda szerint Oiagrosz folyamisten és Calliopé múza fia volt, kiváló énekes és zenész. Neve jelentése bizonytalan, esetleg *szép hangú; szélvihar*. Művészetét olyannyira tökéletesítette, hogy nemcsak az emberekre hatott, de az erdei vadak is megszelídülve követték, sőt, a "kövek ugrándozni, a fák és a virágok hajladozni kezdtek".

Személyéhez három mondanakör is kapcsolódik:

tagja volt az aranygyapjút megszerző argonauták csapatának, művészetével sok mindenben segítségére volt társainak. Ő jelezte az evezés ritmusát, dalával lecsillapította a háborgó tengert a visszaúton dalával elnyomta a szirének csábító énekét, végezetül Iólkos-ban, visszatérésük után, ő írta meg azt a fogadalmi költeményt, mellyel Jászón hajóját az isteneknek felajánlja.

felesége, Euridiké halálakor leszállt az alvilágba, hogy visszahozza. A holtak birodalmában nemcsak Kerberoszt, hanem Hádészt és Perszephonét is elbűvölte, s az alvilág urai megengedték, hogy Euridiké visszatérjen a földre. Egy kikötésük volt: útközben Orfeusz mögött haladjon, s férje ne nézzen vissza rá, amíg a földre nem érnek. Orfeusz azonban képtelen volt uralkodni magán, mielőtt kiértek volna visszatekintett, s ezzel végleg elveszítette feleségét. Euridiké eltűnt Orpheus szeme elől, mint a füst, mely szerteoszlik a levegőben, többé nem látták egymást. Hét álló hónapon át siránkozott egy szikla alatt, a Strymón folyó elhagyott partján, és szomorú sorsát újra meg újra elénekelte, és énekére meglágyultak a tigrisek, megindultak a kemény tölgyfák.

halálát a mítoszok különféleképpen mesélik el. A legtöbbször idézett befejezés szerint a thrák bacchánsnők megharagudtak rá, mert csak a férfiakat avatta be az alvilágban látottakba. Egy másik hagyomány szerint thrákiai asszonyok tépték darabokra, mert meghalt feleségéhez annyira ragaszkodott, hogy végleg megvetette a többi asszonyok bájait és ezzel női hiuságukban sértette meg őket. Testét darabokra tépve a folyóba dobták, a feje és hangszere a tengerbe, onnan pedig Lesbosz szigetére jutott, ahol ünnepélyesen eltemették.

Orfeusz művészi ábrázolásai több típust képviselnek. Elsősorban a vázáképek a görög héroszok jellemzőes öltönyében ábrázolták, khiton nélkül, köpenyben. Az 5. század második felében általánossá válik a törekvés, hogy öltözéke (rókaprémes főveg, magasszárú csizma) jelezze thrákiai eredetét. Az alsó-italiai vázáképeken egy újabb Orfeusz jelenik meg (frígiai sapka, vállát takaró köpeny, melyet mellű kapcsol össze, a köpenye alatt talpigérő khiton, derekán öv). Ami közös, Orfeusz mindig szép fiatal férfi. Önállóan szinte soha nem látható, leggyakrabban állatok között fordul elő, amint azokat muzsikálásával szelidíti.

Orpheus a vadállatoknak muzsikál
(Mozaik, kb. 175., Antiocha; Museum of Art, Dallas)

Orfeusz az érmeiken

Beck Ö. Fülöp (1873-1945); 1925, D74 mm, kétoldalas, öntött bronzérem - 50 éves jubileum
Av.: Liszt, Erkel és Mihalovich jobbra néző, egymást kissé takaró profiljai, alul - középen BÖF mesterjegy. Körirat: AZ O•M•K• ZENEMŰV• FŐISKOLA FÉLSZÁZADOS EMLÉKÜNNEPÉRE
Rv.: a vadaknak (hímoroszlán, párduc, medve, farkas) kitharán muzsikáló Orpheus, alul BECK Ö. FÜLÖP mesterjegy, felül ívesen: 1875 - - 1925

Torff, Emil (?-?); 1911, D60 mm, kétoldalas, vert bronzérem

Av.: idős Liszt jobbra néző mellképe, a vállszelvényben TORFF mesterjegy, feliratok: balra ívesen AWES MÜNZE BERLIN ; jobbra • LISZT •

Rv.: kitharáját plektrummal pengető, álló, meztelen Orfeusz, háta mögött lábához törleszkedő, sörényes himoroszlán. Felirat két oldalt: •22•10•1811• - •22•10•1911•

Beck Ö. És Torff hátlapjai a vadaknak muzsikáló Orfeusz egy-egy újrafogalmazása. Míg Beck Ö. törekedett az általánosan elfogadott „több vad” ábrázolására, addig Torffnál csak a jelzés volt a cél az egyetlen, lábhoz törleszkedő oroszlánal. Mindkét alak arckifejezése az időn és téren kívüliséget, a tárgyi világon túlra tekintést mutatja. Az ábrázolások megfogalmazása eltér az előzőekben leírt klasszikus alaptípusoktól. A művészek az eszközök közül csak a kitharát tartották meg, ruházatként csak Beck Ö. ad ágyéka köré egy lepeldarabot.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MŰZEUM

M. Grüber Leó (1911-1991); 1936, D61mm, kétoldalas vert ezüstérem

Av.: városfal közepén nyitott kapu, felette sisakos torony - melette balra félhold, jobbra csillag. A városfal végein 1-1 bástya. A kapu alatt M. GRÚBER LEÓ mesterjegy.

körirat: • SZOMBATHELYI • ORSZÁGOS • DALOSVERSENY • 1936

felirat: a torony felett ívesen - • LISZT • ÜNNEPÉLY •

Rv.: két férfialak, a régi magyar ruhás dalnok lanttal, oldalán kard (Tinódi), kezét fog egy tógás, római férfivel (Orpheus), akinek bal kezében Szombathely címerével ékített bot.

körirat: FLOREAT • SAVARIA ☼

A harmadik érmen, amely egy Liszt dalosünnep alkalmából veretett, a latin felirat által megidézett szellemiséghez (FLOREAT SAVARIA - virulj Savaria) kapcsolódva, egy római öltözetet viselő Orfeusz látható, aki dalnoktársával (Tinódi) fog kezét. Baljában líra helyett címeres botot tart, a babér- és olajággal övezet pajzson Szombathely város címerével.

Jegyzetek

- **chiton**, a mai ingnek megfelelő ruhadarab a görögöknél. Hosszukás négyszögű lepel volt, melyet kétrétbe hajtva úgy fektették a test körül, hogy míg egyik oldala egészen zárva volt, a másik oldalán nyitott maradt, legfelül kapcsok tartották össze két szélét. A zárt oldalon a kar számára nyílást vágtak a lepelbe, a másik kar fölött pedig a két felső csücsköt a vállon kapocs fűzte össze. A csipő táján öv szorította a testhez. A dór nők chitonja a térdig ért s gyapotból készült, az Athénban viselt jón chiton hosszabb volt s vászonból csinálták. Ez utóbbiból fejlődött a dupla chiton, melynek jellemző sajátága az volt, hogy a háton és mellen duplán feküdt, lejjebb a lábig aztán egyszerően hullott alá. A chiton színe rendszerint a fehér volt.

- A múzsákat többnyire a lírafélék családjába tartozó hangszerrel, **kithara**-val ábrázolják. Kitalálója, megalkotója a pólyás Hermes isten, aki bátyjától lopott ökrök beléből sodort húrokat (hetet) feszített egy általa megölt teknősbéka teknőjére. Majd a ravasz kópé öccs "találmányát" az ökrök váltságaként átengedte erősöklű bátyjának, Apollonnak. Ez lenne a magyarázat arra, hogy lett az ókori görög zene kitharistikus ága Apollon isten kultuszának része. Az eposz és az egyéni dal kísérő hangszere volt. Véltetően a rekonstrukciók alapján, jelentéktelen hangerősségű és hangtartamú hangszernek minősítették.

- az **aulosz** a magyar műfordításokban szinte mindenütt *fuvola*, hangszertörténetileg mégis sokkal közelebb áll a mai nádnyelvenes fafúvósokhoz, például az oboához.

Felhasznált irodalmak:

Hamvas Béla: Az öt génusz; Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern 1985

Soltész Ferenc: Az albanoi kanonok ajándékérme; Éremtani Lapok 1990/3.

Trencsényi-Waldapfel Imre: Mitológia; Gondolat Könyvkiadó, Budapest 1983

Vojtech Zamarovsky: Istenek és hősök a görög-római mondavilágban, Háttér Kiadó, Budapest é.n.

A guide to greek gods, spirits & monsters; <http://www.theoi.com>

Encyclopedia Mythica; <http://www.pantheon.org>

Ókori Lexikon, Szerkesztette: Pecz Vilmos; Készült az 1902-1904 között Budapesten, a Franklin Társulat által 2 kötetben kiadott mű reprintje alapján; <http://mek.oszk.hu>

Pallas Nagy lexikona, CD-ROM, Arcanum Adatbázis Kft., 1998

Wikipedia, A szabad lexikon; <http://hu.wikipedia.org>